

Yogesh Haribhau Kulkarni • You

AI Coach-Teacher-Speaker (Helping People/Organization...
now • 🌐

📌 Wish to share my latest article, "Response to Digital Colonization," which was featured in the Marathi newspaper 'Sakal', today!! 🖋️ 📄

In this piece, I delve into need for putting more efforts in, not just in 'AI for India' but also 'AI by India'. 🔒 🔒

🔗 The same content is made available at:

📌 Sakal Media Group: <https://lnkd.in/dYramR5z>

📌 Desi Stack (Medium): <https://lnkd.in/d2yZ-id7>

Feel free to share your thoughts! 🤝 💭

#marathi #dataprivacy #dataprotection #ai #sakal #ai
#ai4bharat #aiby Bharat #data #privacy Samrat Phadnis Niranjana
Agashe

‘डिजिटल वसाहतवादा’ला उत्तर

भाष्य

डॉ. योगेश कुलकर्णी

कृत्रिम बुद्धिमत्तेवर आधारित भारतीय प्रणाल्या बनविण्यासाठी प्रयत्न सहाय्यता हवेत. मोठी बाजारपेठ असल्याने परदेशी कंपन्या तर यात उतरणारच आहेत; पण त्यातही भारतीयांचा मोठ्या प्रमाणात पुढाकार हवा. भारताने ही संधी गमावून घालणार नाही.

‘चॅटजीपीटी’ बनवणाऱ्या ‘ओपनएआय’ कंपनीचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी सॅम ऑल्टमन काही दिवसांपूर्वी भारतात आले होते. त्यांनी मांडलेले एक मत खळबळजनक ठरले. ‘भारतीय कंपन्यांनी चॅटजीपीटीसारखी मोठे बनवण्याच्या प्रयत्न करणे हे निरर्थक आहे’ अशी दारिद्र्यी त्यांनी केली. या मातार ‘टॅक महिंद्रा कंपनी’चे गुलानी यंनि हे आव्हान स्वीकारल्याचे सांगितले. काही भारतीयांना मीम यांचे मात पुढाकार घ्यायला लागला; तर काहींना ते व्यावहारिक मार्गांचे कथन वाटले. या वाटात न पडता एक मोठा माव यानून नक्कीच पुढे आली, ती म्हणजे भारत हा अर्टिफिशिअल इंटेलिजन्स अर्थात कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा फक्त वापरकर्ता राहणार आहे का निर्माणकर्ता पण बनणार आहे?

सध्याच्या तंत्रज्ञानयुगात एआयचे महत्त्व अन्वयसाधारण आहे. रोग-निदान, हवामान अंदाज यांपासून अग्नी तुम्ही कोमो पुरवत विकत प्यावे, यापर्यंत एआय आपल्या जीवनात एकरूप झाला आहे. हातका की हे काही वेगळे आहे, याची कल्पनाच येत नाही. एआय हा एक संगणकप्रणालीचा प्रकार असून तो आपल्यासारंग मोबाइलमधील अँड स्वरुपात, रासिंग

वेवसाईटमध्ये, उपकरणांमध्ये, चॅटबॉट अशा विविध रुपात येतो. ह्या एआय प्रणालींची निर्मिती जाण्वर होत असली तरी ओपनएआय यावर बसल्या आहे. येथे उल्लेख केलेल्या अनेक प्रणालींवर ओपनएआय कंपनीचे स्वाधिकार आहे. एका अर्थाने एआयच्या नाझा बन्यास प्रणालीत ओपनएआयच्या दारांच्या हातात आहेत. ही मोठे अला विलाजक नसली तरी ती आपल्या सार्वभौमत्वाच्या दृष्टीने भूतयावह नाही. पण भारत काय करू शकतो याचा थोडक्यात विचार करू या. प्रचलित एआय प्रणालीला स्वयं प्रतिक्रियासाठी भरुसाट आगि बहुविध माहिती (डेटा) लागते. भारताची लोकसंख्या आणि विविधता लक्षात घेता आपण डेटाच्या संगण्य सोन-खाणीवरक बसले आहोत. जसासा डिजिटल तंत्रज्ञानाचा वापर वाढत जाईल, तसासा भारतीय जागत डेटा मिळत राहील. सध्या बन्यावर परदेशी कंपन्या तुम्हाला काही सेवा, ऐप फुकट करुयायला का देणत याचा तुम्ही विचार केला आहे का?

तेव्हील जाहिरातीचे उपाय हा एक भाग झाला तरी अनेक कंपन्या तुम्हा डेटा गोळा करुयाला आलेल्या असतात आणि लक्ष्य मधून सेवा फुकट देतात. आपल्यालाही फरुदा होत असल्याने आपण कावाडोळा करुले. पण हे किती दिवस चालणार? परदेशी एआय सेवांवर किती दिवस अवलंबून राहणार? आपला डेटा, आपणच आपल्या ‘एआय’ सेवांसाठी वापरला तर फायदेतार टोळ, आर्थिकदृष्ट्या आणि सुरक्षेच्या दृष्टीमिळा. जेथे जेथे शक्य असते तेथे तेथे भारतीय (स्वदेशी) एआय निर्माण करात आला तर आत्मनिर्भर भारताच्या दिशेने ते मोठे पाऊल असेल. काही वारुवी उदाहरणे आपल्या डेव्हासामोर आहेत. परदेशी जीपीएस (स्वेबल पोजिशनिंग सिस्टिम, उपाड्याद्वारे जमिनीवरील ठिकाण अचूक शोधण्याची यंत्रणा) अथवा मोबाइलमध्ये पाहणे, त्याच्या तोड्यास तोडय नाही तर काळणभर सरस संख्या ‘नाविक’ या नावाने हस्तेने बनवले आहे. आपखाी एक उदाहरण म्हणजे, डिजिटल आर्थिक व्यवसायांच्या तंत्रज्ञानात भारतीय युपीआय (युनिफाइड पेमेंट इंटरफेस) पारकी प्रणालीच्या तुलनेत कोडेडो कमी नाही. त्यामुळे न्युनोड न वाडालात आपल्या समुप्यवर आपणच ‘एआय’मार्फत उतरी शोधण्याच्या प्रयत्न केला पाहिजे. वागणीवाडाल एक महत्वाची समस्या पाहू. भारतात इंग्रजी येणारे-समजणारे फारक कमी. त्यात बहुतांशी मोबाइल अँड, संगणकप्रणाल्या, डिजिटल उपादने-कतू या इंग्रजीच दाखवात आणि समजाला. सध्या प्रसिद्ध झालेले चॅटजीपीटीपण इंग्रजी भाषेत जेवढे मस्त उतर देते, तेवढे मराठी-हिंदीत देते का? नाही. याचे कारण त्यामोर असलेल्या

(प्रतिनिधिक छायाचित्र)

एल-एल-एम (लार्ज लॅंग्वेज मॉडेल, ब्रुल भाषा प्रारुप) च्या प्रशिक्षणासाठी भारतीय भाषांच्या तुलनेत इंग्रजी डेटा बरु वापरला होता. हे चित्र बदलण्याचे आले तर भारतीय भाषांची ‘एल-एल-एम’ प्रशिक्षित कराची लागतील. त्याचा वापर करून सर्व भारतीयोंला वाचता येतील, अशा संभावनाप्रणाल्या बनकाता येतील.

रेल्वेचे तिक्टीट काढण्याचे असेल, पुढील आठवड्याचा पावसाचा अंदाज विचारण्याचा असेल तर भारताच्या सर्वदूर कोचयातुलाही कोणीही आपल्या बोलोपासत हे प्रस विचारून उतरे ‘एआय’कडून घेऊ शकेल. सर्वसमावेशकतेच्या दृष्टीने ते मरजेचे आहे. असा अनेक समस्यांना उतरे शोधण्याची गरज आहे आणि ती उतरे ते हो भारतीय डेटावर आधारित लागणार आहेत. जसे रोगनिदानप्रणाली आपल्या भारतीयोंच्या डेटावर प्रशिक्षित असेल तर निदान जाला अचूक येणार. कायदेशिरक प्रस्यांची उतरे, भारतीय न्यायव्यवस्था निकासांवर प्रशिक्षित असेल तर, उतरे अधिक बरोबर येणार नाहीत का? अला असा भारतीय-स्वदेशी एआय प्रणाल्या कोण बनवणार? मोठी बाजारपेठ असल्याने परदेशी कंपन्या तर यात उतरणारच आहेत; पण त्यालाही भारतीयोंचामुळा मोठ्या प्रणालीत पुढाकार हवा. कर्नाधर्मसंयोगाने ती सोंय नवीकच्या काळात होतांना दिशेने आहे. सध्या अनेक इमिनिअरिंग कलेजेसमथे कम्प्युटर, एआय ह्या

नियमनाची शिफारस

एआय या प्रणालीची संरुक्षा महा थोडीस लक्षात घेत ती कोडेडो अनिवारित होऊ नये यासाठी दुरसंपार नियामक प्राधिकरणाचे नुक्तेच एक महत्वाचे पाऊल उचललेले आहे. त्यांनी एआयडीआय (अर्टिफिशिअल इंटेलिजन्स अँड डेटा अँडरिटी ऑफ इंडिया) च्या स्वागनेची शिफारस केली आहे. त्याचे प्रमुख काम हे विविध क्षेत्रात ‘एआय’मुळे संभावणले थोके लक्षात घेते, त्याचे नियमन कणगो थोडण ठरवाते, डेटा सुरक्षेच्या-गोपनीयेच्या जागतिक दर्जाच्या उतम कार्यपद्धती सुचवते, ‘एआय’ चा नैतिक वापर करण्यास प्रेरुसाहून देते, इत्यादी असणार आहे. या सर्व दुरवनांचे कोण पालन आणि अंमलबजावणी झाल्यास ‘एआय’चे भारतातील भविष्य सुखित आणि निर्वजित होण्यास मदत होणार आहे.

विद्याराखांमध्ये मोठ्या प्रणालीत प्रवेश झाले आहेत. (काचीच्या शाखांकेडे जरा दुरुल्लेख झाले आहे, पण असो) ती सर्व मंडळी नवीकच्या भविष्यात एआय प्रणाली बनवण्यास सज्ज असतील. म्हणजे मागणीवर आहे. समस्यांच्या स्वरुपात आणि पुरवठा आहे; तंत्रज्ञाच्या स्वरुपात. हा दुय-शर्का योग्य. भारताने ही संधी गमावून घालणार नाही. महत्वा गांभीर्या मिळाचा सचाझा करुवा लागला, याचे कारण इंग्रजी मिठासारख्या अरुसवयक मोठीवर कर लानका होता म्हणून. सध्याच्या काळात अग्नी मिठाएवढे नसले तरी, एआय हे अरुसवयक बनू लागले आहे. त्यावर परदेशी कंपन्यांचे बसल्या धोकादायक ठरण्याची शक्यता आहे. पुर्वी भारतात उपाय झालेला कापूस परदेशी नेला जाई, त्यावर प्रक्रिया करून कापडे बनवले जात आणि तो त्यावर माल भारतीय बाजारपेठेत विकायवास आणला जाई. या इतिहासाची वेगळ्या स्वरुपात पुनरुजुती त होत नाहीये ना? याचा अर्थ इतर देशांशी सहकार्य, सामुहिक प्रकल्प, नवकरुणांमध्ये सहभाग बंदच करुयाचा, असा मुळीच नाही. फक्त डिजिटल वसाहतवादाला बळी पडत नाहीना, याची काळजी घेत स्वदेशी एआय तंत्रज्ञानामध्ये गुंतवणूक मरजेची आहे. तीच आत्मनिर्भर भारताच्या ‘एआय’च्या मार्गक्रमेची योग्य दिशा ठरेल.

(लेखक ‘कृत्रिम बुद्धिमत्ता’ विषयाचे तज्ञ, सल्लागार आहेत. yogeshkulkarni@yahoo.com)

Pune, Main
22/07/2023 Page No. 6

Like

Comment

Repost

Send